

TV HABER ANLATI FORMUNUN OLUŞTURULMASINDA OTORİTENİN TEMSİLCİLERİ OLARAK SUNUCULAR VE GÖRÜŞLERİNE BAŞVURULAN UZMANLAR

Yusuf YURDİGÜL*

The newscasters and expertes who are asked for their opinions as representations of authority in structing of tv narration forms

It's known that tv news can be classified in fiction type of brotcasting. The superior messages are firstly related to the authority of news itself . To be trustworthy is most important thing for journalists. The authority on news obtained by the faces to the camera, the real shootings of events, familiar scenes of newscasters and corresponders or by taking the opinions of experts. These messages-related to the form of living world and as a representation of point of view of superior ideology which manipulating events- hide and naturalize the truth.

Key words: Newscasters, Tv Narration Forms, Authority, News.

.....

* Arş.Gör., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Sinema Bölümü

Televizyon haberlerinin konulu bir program türü olduğu bilinmektedir. Bu türün egemen iletileri öncelikle haberin kendisinin otoritesi ve bütünlüğü ile ilgilidir. Haberciler için inanılır ve güvenilir olmak esastır. Bu yüzden kameraya dönük olan yüz, olaylardan gerçek görüntüler, sunucuların ve muhabirlerin alışılmış görünüşleri, konu hakkında uzmanlaşmış otoritelerin görüşlerine başvurmak gibi geleneksel geliştirmeler kullanılarak haberde otorite ve bütünlük sağlanır. Yaşanılan dünyanın biçimiyle ilgili olan ve olayları yönlendiren egemen ideolojinin bakış açısını sergileyen bu iletiler, gerçeğin saklanması ve doğallaştırılması işlevini de yerine getirmektedir.

İzleyici için haber sunucusu, kendi tipini ve kendi bakış açısını özdeşleştirdiği bir başvuru kaynağıdır. G. Burton buna, medyadaki “düşünce yaratıcıları” kavramından yola çıkarak “başvuru gücü” demektedir. Bu kişiler bilgili ve güvenilir kabul edilen ve bu nedenle inanılmaya hazır saygı duyulan kişiler olduklarından izleyici bu kişilerin her söylediğine inanmaya yatkın hale gelmektedir. Haber ya da haber programı sunucuları bu gibi insanlara birer örnektir. Sunuş biçimlerinin bütünü ve yayıncılıkta boy göstermelerinin güvenilir geçmiş, izleyiciyi onların söylediklerine inanmaya ve kavramaya yöneltmektedir.(Burton 1995: 206)

Martin Esslin, haber sunucularının siyasi liderlerden daha etkili olduklarını söylemektedir. Çünkü haber sunucularının düzenli ve sıklıkla ekranda görünmeleri nedeniyle sundukları gerçek dünya görüntüleri kurguya bürünürken, onlar giderek daha gerçek hale gelmektedirler. İzleyici onlar hakkında konuşurken, onlar, yüksek

prestijli ve güvenilir bir kişi konumuna yükselmektedirler. Sunucunun, yetke ve becerinin simgesi olduğuna inanılır, o ne panikler nede bunalır, o güvenin simgesidir. (Poyraz 2001: 40; Kars 1996: 40) Sunucu haberleri otoriter bir biçimde okur, izleyici ise dinler. Her gün belli saatlerde izleyicinin önüne çıkan haber sunucuları, izleyicilerin büyük bir çoğunluğu için haberin en gerçek ve en önemli sesidir. Ekrandan yığınlara haber veren, kendini dinlettiren ve kitlelere bilgi aktaran bu insanlar, bir anlamda bilgi çağının meddahlarıdır. Haberin vitrini, programın asal kişisidirler. Haber bültenlerinin başlangıcında ve sonunda görülen onların yüzüdür. Kendilerini izleyenlere günün önemli haberlerini etkili ve kendine özgü bir biçimde sunarak haberleri bir bütün olarak bir arada tutarlar. (Parsa 1993: 64)

Haber sunucuları, tıpkı Amerikan filmlerinin aranan ve filmın izlenmesinde önemli bir paya sahip olan film yıldızları gibi izleyiciyi haberlere çekerler. Ses ve onu ifade eden yüz hatları, mimikleri; depresyon, cinayet, trafik kazası gibi haberleri aktarıırken tıpkı bir karakter oyuncusu gibi soğukkanlı ve kayıtsız davranmaları, kimi zaman öfkelenen, heyecanlanan, hüzünlünen, ağlamaklı olan tebessüm eden ve haber metni (KAMSPK) dışında kullandıkları kısa vurucu ve etkili sözcüklerle yansıttıkları kişilik sayesinde, izleyicilere belirli anlamlar ulaştırarak haberleri bir bütün olarak sunma gayreti içerisine girerler.

Sunucunun her bültende bize aktardıkları şeyler farklıdır. Bunlar görüntü ve ses yumağı olarak zihinlerden geçer gider. Ama geçip gidenlerin ardında kalan tortu (imaj) sunucunun izleyici karşısında çizdiği profildir, karakterdir. Kadın güzel, erkek

yakışıklıdır, halî tavrı oturaklıdır. Tutkulu, hırslı, çalışkan, duyarlı, zeki, esprili, saygılı, düşüncesi – dili kıvrak vb. dir. Bütün bu kimliğin ardında sözcükler, yani okunan haber pek o denli önemli değildir. o halde sunucu dört dörtlük bir aktör performansı ile kamera önünde ve ekranda göz doldurmalıdır. (Coşkun 1995: 21) Zaten ana haber bültenlerinin sunucularına ödenen ücretler de tıpkı film yıldızlarınınki gibi çok yüksektir. Bu yüksek ücretlerin, onların haberi sunma kapasitesiyle ve performansı ile bir ilişki aranmamalıdır. Önemli olan tıpkı masallardaki (filmlerdeki) gibi bir kahramanın yaratılmasıdır. Çok kazanan bir sunucuya sahip olmak demek, bir drama kahramanına; büyük değerli, herkes tarafından görülmek istenen, herkesin hayallerini süsleyen bir “yıldıza” sahip olmak demektir. (Poyraz 2001: 40) Sunucunun arka planında gerçekleşen; muhabirlerin koşturması, birçok yerden görüntülerin yansıtıldığı monitörlerin bulunması, kimi zaman bir saat ya da telefonun kadraj içerisinde yer alması izleyicinin gözünde sunucunun otoritesini desteklerken, saç ve yüz tuvaletinden giyimine, jest ve mimiklerinden diksiyonuna dek kadrajın tam ortasına konumlandırılan spikerin önemini de vurgulamış olurlar. Bir haber bülteninde spiker, hem çalışanların, hem de haberin “komutasını” elinde tutan -otoriter- bir kişi konumundadır. (Kars 1996: 122)

Sunucunun bu şekilde konumlandırılması onu özelleştirdiği /starlaştırdığı kadar sıradanlaştırma/bizdenleştirme ve kişileştirme stratejisine de dayanır. Kendilerine odaklanan kameraya karşı haberleri ellerindeki kağıtlardan okumak yerine, direkt gözlerinin içine bakan “tele-promter” “outo-cue” lere bakarak okumaları,

seyircinin gözlerinin içine bakmalarını sağlamaktadır. Promter, haber spikerinin televizyonun sağladığı teknolojik yakınlaşmanın insani tamamlayıcısı ve ona kişilik kazandıran bir “yüz”dür. Bu şekilde spiker izleyici ile yüz yüze bir iletişime girerek, hakikatin sesini dile getiren (Parsa 1993: 65) bir kişi olmanın avantajıyla izleyiciden bir farkı olmayan sıradan biri gibi görünmektedir. Çünkü televizyon haberlerinin sunum biçimi, bir anlamda yüz yüze iletişimin sergilendiği ortamla aynıdır. Televizyon haberleri için bu ortamı sunucunun gözlerinin içine bakan ve bizim gözümüzün içine bakıyormuş gibi gösteren promter sağlamaktadır.

J.T. Klapper, yüz yüze konuşmanın pedagojisi ve ikna alanındaki etkinliğin, diğer araçların etkinliğinden çok daha fazla olduğunu, sosyal bilimcilerin ve halk oyu uzmanlarının en yaygın ortak görüşlerinin bu doğrultuda olduğunu söylemektedir. Bu tür haber-bildirişimine atfedilen özel üstünlükler, doğrudan doğruya kişiler-arası ilişki ile gerçeklere dayanmakta, bu yüzden de (haber bildirişim sürecinin oluştuğu) durum ne derece bireyselleşirse etkinlik de o kadar artmakta; durum o derece az formal olmakta; sonuçta konuşmayı dinleyenler/izleyenler de o denli fazlalaşmaktadır.(Oskay 2000: 206) Televizyon haberlerinin diğer türlerine oranla daha fazla izlenmesini/rating getirmesini, yüz yüze iletişimdeki üstünlüğüne bağlamak mümkün olabilir. Üstelik bu iletişim -daha önce bahsedilen- spikeri tamamlayan belirli unsurlarla da desteklendikten sonra daha güçlü hale gelmektedir. Ülkemizde ki kadın spikerlerden Defne Samyeli'nin, rehine almış ve onu öldürmekle tehdit eden bir kişiyi bu eyleminden vazgeçirmesi, bu duruma verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Defne Samyeli

ile televizyon ve telefon aracılığıyla yüz yüze bir iletişim içerisine giren eylemci, Samyeli'nin telkinleri doğrultusunda ikna olmuş ve eyleminden vazgeçmişti.

Televizyon haberlerinde otorite ve bütünlüğü sağlayan diğer bir unsur ise, haberlerde görüşlerine başvuru uzmanlardır. G. Burton bu tür insanları, belirli bir toplumsal bağlama uyan "düşünce önderleri" kavramıyla açıklamaya çalışmaktadır. Araştırmaların çoğu, insanın dahil olduğu sosyal grupla birlikte saygı duyulan belirli bireyleri dinleme eğiliminde olduğunu göstermiştir. (Bu sizin anneniz, en yakın arkadaşınız ya da öğretmeniniz olabilir). Bu insanlar medyada ifade edilen bazı düşünceleri ortaya koyarlarsa izleyici onları dinleme eğiliminde olacaktır. Bu insanlar medyadaki bir düşünceyi onaylarsa ya da bir program veya derginin değerini kabul ederlerse izleyici bu materyalden daha çok etkilenecektir.(Burton 1995:207) Örneğin travesti konulu haberlerde görüşlerine başvurmak için haber bültenine konuk edilen ya da telefon yoluyla bağlantı kurulan uzman kişilerin travestiler hakkındaki görüşleri, habercilerin sundukları biçimiyle doğru orantılıdır. Bu tür haberlerde genellikle görüşlerine başvuru kişiler, uzman psikolog ve tanınmış cerrahi uzmanlardan oluşan otoriteler olmaktadır. Bu insanlar travestiler konusunda ortaya attıkları fikirleriyle, çoğu insanın dahil olduğu gruplarıyla birlikte (bu grup bizce heteroseksüel çoğunluktur) saygı duyulan otoriter "düşünce önderleri"dirler.

Haberlerde uzmanların görüşlerine başvuru otoriter görünümünün bir parçasıdır. Haberciler bu olguyu sonuna kadar kullanarak bunu katıksız bir gerçekmiş gibi sunma eğilimindedirler.

Başka bir deyişle uzmanları, kendi inanırlıklarını arttırmak amacıyla kullanmayı ve kaynak göstermeyi çok sevmektedirler. Otorite sahibi uzmanları, televizyon haberlerinde ele alınan neredeyse her konuda fikirlerini açıklarken görmek mümkündür.(Burton 1995:140)

Otoritenin, çoğulculuğun düşmanı olduğunu söyleyen Ümit Kıvanç, izleyicinin karşısına otorite olarak çıkan insanların, tartışılan konuyla bir ilgisinin bulunabileceğini ve konu hakkında muhtemel bir bilgiye sahip olduğunu, fakat "otorite" kartvizitinde bu kimselerin önemli bir sıfata sahip olduklarının yazmadığını belirtmektedir. Bu kimseler, varsayılan bütün bilgi ve ehliyetlerinin yanısıra, bir takım çıkarların temsilcisidirler. Katıldıkları haber bülteninde tartışılan konunun ötesinde, onu da kapsayan ve belki de katıldıkları programda hiç sözü edilmeyen başka kaygılardan, fikirlerden, yaklaşımlardan ötürü öyle değil de böyle konuşmaktadırlar.(Kıvanç 1995: 33) Travestiler konusunda televizyon haberlerine görüş bildirmek için katılan-bağlanılan otoriteler de bir taraf içerisindeyler. Bu kimseler haberin gerçekliğinin tarafındadırlar. Haberlerde sunuldukları haliyle şiddet yanlısı, cinsel sapık ve terörist gibi sıradışı kimlikler olarak tanıtılan travestilere bakış açıları haberinkiyle aynıdır. Travestilerin cinsel sapıklar ya da fuhuş işleyen insanlar oldukları üzerinde kurgulanan haberler, bu görüşü destekler nitelikteki otorite/uzman kişilerin de yorumlarıyla daha güçlü kılınmaktadır. Konu hakkında uzman otoriteye sorulan sorular da otoritenin bu yönde demec vermesini sağlamaktadır.

Haberin söylemi içerisinde güçlülerin tanımlarının yeniden üretilmesini sağlamakta anahtar uzlaşımlardan olan; saygın kişilerin

görüşlerine yer vererek - haberin gerçekçi- resmi söylemini destekleyici yapı, Hall ve arkadaşları tarafından da ele alınmaktadır. Onlara göre, medya (konunun açısından televizyon haberleri) kendiliğinden özerk bir şekilde haber konuları yaratmaz; ancak güvenilir kurumsal kaynaklarca belirli haber konularına işaret edilir. Kurumsal güçleri kadar temsiliyet konuları nedeniyle de saygın olarak kabul edilen kaynaklara, otoriterlik ve nesnellığe dayanan “uzman” görüşlerini de eklemenin önemine işaret ederlerken, bu kaynakları “birincil tanımlayıcılar” olarak nitelendirmektedirler. Bu uzlaşım seti ve yapılmış ilişkiler içerisinde gazeteciler, medyaya ayrıcalıklı erişime sahip kaynakların durum tanımlarını halkın diline dönüştürerek yeniden üreten “ikincil tanımlayıcılar” olarak iş görmektedirler.(Dursun 2001:133) Örneğin travesti haberleri yorumlanırken, çoğunlukla toplumdaki heteroseksüel cinsel iktidarın varolan hegemonyacı söylemlerinin tanımlandığı ortak duygusal referans çerçevesiyle dolayım yapılarak gerçekleştirilmektedir. Haberlere otorite olarak katılan yorumcuların ikincil tanımlayıcılar olarak halktan birileriymiş gibi konumlandırılması ve böylece sunulması, anlatının duygusal etkisini arttırmak ve inanırılığına etki etmek için hesaplanmıştır. Anlatının bu şekilde yapılandırılması bir anlamda gerçeklik ile de ilişkilidir. Anlatıyla ilişki kurma biçimimiz, ona yanıt verme ve anlamlarla iletileri kabul etme şeklimizi etkilemektedir.(Burton 1995:136) Haberlerde üçüncü kişi, güvenilirliği ve gerçeğe en yakın olma halini sağladığından içerdiği anlamlara da katılmak daha kolay olmaktadır.

Sunucuların giyinişi, kamera açısının duruşu, muhabirlerin ekrana çıkarılması, uzmanların kullanılması ve en yeni bilgiyi ulaştırma kabiliyeti gibi unsurlar haber materyalini dolayımlyarak sunar ve haberle birlikte televizyonun otorite sahibi olmasını sağlar. Anlatı formunun bu şekilde oluşturulması önemlidir; çünkü haberlere bir çeşit inanılma ve güvenilme gücü vermektedir .

Kaynakça

- BURTON, Graeme (1995). Görünenden Fazlası - Medya Analizlerine Giriş, Çev. Nefin Dinç, Alan , İstanbul
- COŞKUN, Zeki (1994-1995). "Gösterilen Haber" Birikim, Sayı: 68-69
- DURSUN, Çiler (2001). TV Haberciliğinde İdeoloji, İmge Kitabevi, Ankara
- KARS, Neşe (1996). Yazılı Basından Televizyona Geçişte Tekelleşme Eğilimleri Açısından Televizyon Haberciliği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- KIVANÇ, Ümit (1994-1995). "Meydanı Boş Bırakmayalım" Birikim, Sayı: 68-69
- OSKAY, Ünsal (2000). Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş, Der Yayınları, İstanbul
- PARSA, Seyide (1993). Televizyon Haberciliği ve Kuramları, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İzmir

-POYRAZ, Bedriye (2001) Haberler ve Haber Programlarında
İdeoloji ve Gerçeklik, Ütopya
Medya İletişim Dizisi, Ankara